

"לבניינה של תורה" – חלק שמה

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר ראש הישיבה, הרב ברוך ויזר שליט"א

"תורת חיים ואהבת חסד"

על נשיאה בעול עם חברו

"נזשא בעל עם חברו"

הקב"ה קורא למשה רבנו מתוך הסנה כי משה שם לב שהסנה בוער ואיננו אופל. הקב"ה קורא כל הזמן בעולם, אך אם לא שמים לב לא שומעים את הקריאה. אדם הנשאר רק בענייניו הפרטיים וחי את חייו כשלעצמם ואינו מבחין במתרחש סביבו – לא ישמע את קול ה'.

היום הוא יום השנה של הרב אריה בינה זצ"ל, מנמנה על מייסדי ישיבת 'הכתל'. הרב חיים סבתו שליט"א סיפר לי סיפור נפלא על הרב בינה. הרב סבתו היה בכיתה י"ב בישיבת 'נתיב מאיר', בה הרב בינה כיהן כראש הישיבה. יום אחד קרא הרב בינה לרב סבתו והראה לו תופעה מסוימת שהתרחשה שם, באומרו: "אתה הלוא תהיה אדם גדול". הרב אריה בינה לקח מזרון ושם אתו בכניסה לישיבה. עם סיום תפילת מנחה בישיבה כל התלמידים יצאו מבית המדרש כאשר המזרון מושלך בפתחו. רוב הציבור קפץ מעל המזרון, חלק הלכו סביבו. איש לא לקח את המזרון והניח אותו בצד הדרך. הפטיר הרב

מבנו של אורו של עם
ישראל הוא
להיות אנשים כלליים,
להיות אנשים שאיכפת
להם

"והלכת בדרךיו"
על הפסוק²: "כָּל אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֱמֶת" אומרים חז"ל³: "תחילתה של תורה חסד, ואמצעיתה חסד, וסופה חסד". המדרש מאריך ואומר: "עמד אברהם ודיבק במידת החסד" – אברהם אבינו דבק במידת החסד. לפיכך "אמר לו הקב"ה: 'שלי הייתה המידה הזאת, ואתה אחזת בה. חיך שאני עושה אותך כיוצא בי'". בתפילה אנו

בינה: "נו, ראיתו?... נראה שאירוע זה היווה אבן דרך בהתעלותו של הרב סבתו.

סיפור דומה התרחש בישיבה שלנו. כידוע, בלילות שישי הישיבה מכינה סיר צ'ולנט להנאת התלמידים. כך אין צורך לחפש את האור בחוץ, הוא מצוי בישיבה. גם ביום חמישי שעבר הונח סיר בכניסה לבית-המדרש. סיר זה נשאר מיותר עד ליום שישי בבוקר ואף אחד לא פינה אותו, אחר כך הייתה שבת ולאיש הוא לא הפריע, גם במוצאי שבת איש לא דאג לטפל בו. רק ביום ראשון בבוקר כאשר הגיעו עובדי הישיבה הם לקחו את הסיר וניקו אותו.

מזכירים במיוחד את אברהם אבינו: "בְּרוּךְ אַתָּה ה', מֶגֶן אַבְרָהָם". אברהם הוא עמוד החסד בעולם, כמבואר בפרשיות השבוע העוסקות באברהם אבינו בסדום ועוד. הקב"ה ברא את עולמו בחסד⁴, ואברהם אבי האומה מידתו היא חסד. לכן אמר הקב"ה לאברהם שהוא יגלה את מידת החסד,

² תהלים, פרק כה, פסוק י

³ מדרש תנחומא (מהזורת בובר), פרשת חיי שרה, סימן ב

⁴ עיין אבות דרבי נתן, פרק ד: העולם מתחילה לא נברא אלא בחסד, שנאמר (תהלים, פרק פט, פסוק ג): 'כִּי אֶמְרָתִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תִּכְן אֲמוֹנֶתְךָ בָּה'.

התורה אדם נבחן בהתנהגותו ועליו להתחסד עם סביבתו, הלוא "תחילתה של התורה חסד וסופה חסד"¹¹. לימוד תורה אמיתי אינו כמו זה הנעשה בפקולטה לתלמוד, אלא התורה היא 'תורת חיים'. התורה אינה רק סוג של 'חכמה', אלא היא 'תורת חיים' שעל ידה מקבל הכל מימד אחר.

אדם צריך לרצות שיהיה טוב לכל הנמצאים. אכן, הדבר אינו אומר בהכרח שעכשיו עלי לסגור את הספר, ללכת לכיכר ציון ולחפש עני הזקוק לארוחת צהריים. איני מחויב בדבר. רק בשבת 'זכור' יוצאים להאיר בעם ישראל כערך חינוכי. אף לצבא אנו מתגייסים מתוך הבנה שזו חובה ומצווה לאומית, כי זו מצווה. זה חלק מתורת ישיבת 'הסדר', זה חלק מתורתו של עם ישראל. זוהי תורת חסד שיש בה אכפתיות ואחריות גם לכל המציאות הסובבת אותנו.

"זרע אברהם אהבי"

שמעתי פעם סיפור מופלא. אל הרב צפניה דרורי שליט"א, רב העיר וראש ישיבת ההסדר ב'קריית שמונה', הגיע פרופסור שלא ראה תכלית לחייו ורצה להתאבד. הרב צפניה דרורי שוחח איתו ממושכות אך לא הצליח להתמודד עם הבעיה. הוא הציע לו לבוא עימו לרב צבי יהודה קוק זצ"ל. הרב צבי יהודה אכן ישב עם הפרופסור משתים בלילה עד חמש לפנות בוקר. לאחר שיחה ארוכה זו יצא הפרופסור שמח ומלא רצון חיים.

שאל אותו הרב צפניה דרורי אודות תוכן שיחתו עם הרב צבי יהודה. סיפר לו הפרופסור שהרב דיבר איתו על התנהגותו של אברהם אבינו. אברהם אבינו עשה ברית מילה בגיל מבוגר, ובעודו שקוע בכאביו ביום השלישי הנה הוא רואה שלושה ערבים, "וירץ לקראתם מפתח האהל"¹². הוא רץ, הוא אוסף כוחות. הוא הבחין בהם, הוא הרי יכול היה שלא להבחין, היה יכול להישאר בחדר. אך אברהם אבינו עושה חסד עם הבריאה, אברהם אבינו הוא אדם כללי, הוא אינו חושב רק על

שהיא אחד העמודים שהעולם ניצב עליהם – "על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"⁵.

בניו של אברהם ממשיכים בדרכו, כנאמר בפרשיות השבוע⁶: "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום... פי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט...". אברהם אבינו, אבי האומה, מוריש לנו את דרכו.

כך מסביר הרב זצ"ל ב'אורות ישראל', שזהו חלק מספר 'אורות', את מהותנו כיהודים: "עצמות החפץ של היות טוב לכל, בלי שום הגבלה בעולם כלל" – עצם הרצון להיות טוב לכל: גם לעובד הזר, גם לרחוק ובודאי לקרוב, "בין בכמות הניטבים" – אין הגבלה לכמה אנשים עושים טוב, "בין באיכותו של הטוב" – אין הגבלה עד כמה מתאמצים בעשיית הטוב, "זהו הגרעין הפנימי של מהות נשמתה של כנסת ישראל". מהותו של עם ישראל היא: טוב, בבחינת: "טוב ה' לפל"ג"⁸, "וירא אלקים פי טוב"⁹. 'טוב' זה לתת לאחרים; 'טוב' זה לא להיות רק לעצמו. הקב"ה מתגלה במידת הטוב האלוקי, כפי שמתבטא בכך שהוא ברא עולם והוא רואהו טוב. טוב זה "זאת היא ירושתה ונחלת אבותיה", ירושתנו מאבותינו היא קבלת התכונה להיות טובים לכולם (חוץ מאשר לזה הבא להורגנו). לעשות טוב, לרצות טוב – זוהי תכונתנו השורשית כבני אברהם אבינו.

"ותורת חסד על לשונך"

אנו באנו לישיבה ללמוד תורה. ייתכן מישהו יגיד שמאחר ובא לשם כך לישיבה מעתה לא יבחין בשום דבר מלבד בגמרא שלו. האם אכן כך נכון לנהוג? האם אנחנו כמו רבי שמעון בר יוחאי במערה¹⁰? האם איננו ישנים ואוכלים? בישיבה לא רק מוסיפים בידיעת התורה, אלא כחלק מלימוד

⁵ משנה אבות, פרק א, משנה ב

⁶ בראשית, פרק יח, פסוקים יז-יט

⁷ פרק א, אות ד

⁸ תהלים, פרק קמה, פסוק ט

⁹ בראשית, פרק א

¹⁰ עיין שבת, דף יא, עמוד א: "כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו, שתורתן אומנותן".

¹¹ סוטה, דף יד, עמוד א

¹² בראשית, פרק יח, פסוק ב

הוא 'שירות לקוחות' אחד גדול בשבילו. זה ההבדל הדק בין מסגרת האליליות הפרטית לבין אור עם ישראל שמובנו להיות אנשים כלליים, להיות אנשים שאיכפת להם.

איני סבור שישנה תרבות כזו בעם אחר שמישהו יקפוץ על רימון כדי להציל אחרים. איני סבור שישנה תרבות כזו באיזה עם לפיה אנשים נכנסים לתוך טנק בוער כדי להציל חבר. איני מאמין שיש. בישראל, לעומת זאת, בשבעים וקצת שנות קיומה של מדינת ישראל היו מקרים רבים כאלה. כי זוהי התרבות של עם ישראל 'לראות' את הזולת, 'לראות' גם מעבר לעצמי. כאשר יש סיר עם צילנט או מזרון על הרצפה עלינו לאמן את יכולותינו לראות ולשים לב. עלינו 'לראות' את החבר היושב לידינו, ולברר את הסיבה לכך שהוא עצוב; 'לראות' נייר על הרצפה ולהרים אותו. זהו חינוך גדול, זוהי תורת חסד, זו תורת אמת.

אם מישהו ינפנף בערך של ביטול תורה הדבר מצביע על כך שהוא לא התחיל להבין את מהותה של תורה. הלוא עניינה של תורה הוא מסירתה מדור לדור, כדברי חז"ל¹⁸: "מִשָּׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסְרָה לְיְהוֹשֻׁעַ, וְיְהוֹשֻׁעַ לְזִקְנָיִם, וְזִקְנָיִם לְנָבִיאִים." "אִם לְמִדַּת תּוֹרָה הִרְבֵּה, אֵל תַּחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמְךָ"¹⁹, אלא תן אותה לאחרים²⁰. התורה היא 'תורת חסד'²¹.

כאשר לומדים 'תורת חסד' 'רואים' את המנקה בישיבה ומודים לו; 'רואים' את הטבח במטבח ומודים לו; 'רואים' את מנהל הישיבה ומודים לו; 'רואים' את הר"מ ומודים לו. כך גם מוכנים לעשות ולתרום.

¹⁸ משנה אבות, פרק א, משנה א

¹⁹ שם, פרק ב, משנה ח.

²⁰ עיין עבודת ישראל (למגיד מקוונ'ניץ), ליקוטים לאבות, שם: "דרומו שאל יחזיק הטובה הוא התורה שלמד לעצמו, רק ילמוד לאחרים גם כן... כי זה העולם הוא דוגמת עולמות העליונים, שהם מקבלים זה מזה ומשפיעים זה לזה... כך בעולם הזה צריך כל אחד לקבל מחבירו, וזה שלמד ישפיע וילמד לאחרים".

²¹ עיין סוכה, דף מט, עמוד ב: "ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא: תורה לשמה - זו היא תורה של חסד, שלא לשמה - זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי: תורה ללמדה - זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה - זו היא תורה שאינה של חסד".

עצמו!¹³ כך הוא סיפר לרב צפניה דרורי שהרב צבי יהודה האריך לתאר בפרוטרוט את אישיותו של אברהם אבינו.

היינו, כאשר אדם חי בשביל עצמו לפעמים אובד לו רצון החיים. אבל כאשר הוא מבחין בכריאה ובמציאות והופך להיות נותן, ולא רק כמקבל, הכל משתנה. זו מידתם של ישראל - גומלי חסדים, רחמנים ובישנים¹⁴. אכן יש בכך מדרגות, אבל ככל שאדם בונה בקרבו את המידות היסודיות הללו כך תתגלה בו יותר הנשמה הישראלית¹⁵. אז תורתו תהיה יותר אמיתית, היא תהיה תורת חסד¹⁶.

"בִּי חֶפֶץ חֶסֶד הוּא"

הרב מסביר ב'עולת ראייה'¹⁷ דבר מופלא מאוד. לאחר שהתכוונו לחג הפסח רבות וניקו את כל הבית, פותחים את הדלת ואומרים: "כָּל דְּכַפֵּין יֵיטִי וַיִּכְלֵ", כל הרעב שייכנס לביתי ויאכל. זהו לא הנוהג הרגיל בעולם כיום... מסביר הרב זצ"ל את ההבדל בינינו לבין הגויים: "הקו היסודי המבדיל בין ישראל לעמים הוא אור החסד, שזהו אורו הראשון של אברהם אבינו ע"ה, שממנו מופיעים קרני אורה רבים... עולם האליליות והכפירה אינם יודעים כי אם את עצמם, את הנאתם הגסה החומרית". התפיסה המערבית הקפיטליסטית שמה את האדם במרכז והוא רואה את כולם כמשרתיו, כאילו כל העולם

¹³ עיין שיחות הרב צבי יהודה, בראשית, פרשת לך לך, סדרה ב, סעיף 9: "אברהם אבינו הוא אינו אדם פרטי, אלא 'אב המון גוים'. הוא מין אדם, מין אישיות אשר עניינה כללי, ציבורי... אדם המייסד עם... יסוד לאומי חדש שיש לו ערך לכל העולם כולו".

¹⁴ עיין יבמות, דף עט, עמוד א. **** במקור במקום רחמנים - ענוותנים

¹⁵ עיין שיחות הרב צבי יהודה, שמות, פרשת כי תשא, סדרה א, סעיף 12: "המדרגה ראשונה בתכונת הנפש של ישראל היא היחס לבריות... תכונה פסיכולוגית של אהבת הבריות, שהיא מיסוד אברהם אבינו. אצל הענק הזה, 'האדם הגדול בענקים', היא מופיעה בגדלות. יש מדרגות באהבת הבריות, ואצלו היתה אהבה עצומה, אהבה רבה, אהבת עולם, אהבה שאינה תלויה בדבר, אידיאליים של אהבה עד כדי הקרבה עצמית".

¹⁶ עיין שיחות הרב צבי יהודה, לך לך, סדרה ב, סעיף 20: "ככל שנוכח יותר להמשיך אלינו מידותיו של אברהם אבינו יותר נהיה מוכנים לקבל את התורה על ידי נכדו של אברהם, משה רבנו, ואז נזכה לאותן המידות במדרגה יותר גדולה".

¹⁷ חלק ב, עמוד רסד, ד"ה כל

כאשר מגיעים שבו"שים לישיבה הוא יאיר פניו אליהם, הוא יעזור. הוא אפילו ירים טלפון לחברו השמיניסט ויצייע לו לבוא לישיבת 'הכותל' המדהימה. ישיבה שלא רק לומדים בה אלא גם מחנכים ללקיחת אחריות! כל כך טוב להיות פה!

אנו רוצים לחנך לחיים בישיבת 'הסדר', שהם חיים של שותפות באחריות לתפקוד הישיבה בכל המובנים: שמירה, תורנות בחדר-האוכל וכיוצא בזה. כך הדבר לא בגלל שאין באפשרותנו להעסיק עובדים או שומרים, אלא זה כדי לחנך אותנו ללקיחת אחריות. כאשר מישהו אינו מגיע לשמירה בתורו, בעיני זה 'קו אדום' – לא יכול להיות תלמיד כזה בישיבה, זה נוגע בנפשות. אי אפשר לעבור בשתיקה על כך. אי אפשר לא להגיע לתורנות מטבח וכל הישיבה תעמוד בדלת ותחכה בגלל שאתה למדת עוד קצת. הרי היום המידע זורם בקלות ועליך לקחת אחריות. אם אתה נמצא רחוק כי היה עליך לנסוע עבור צורך חשוב מצא את הדרך לחזור בטרמפ, באוטובוס, ברכבת או ברכבת קלה, אם לא מצאת מישהו שייקח את האחריות שלך. הרי אם הייתה כעת היתקלות בגבול הצפון ואתה היית המ"כ, הלוא מתוך בית החולים היית יוצא אל הגבול כדי לעשות משהו. כי זו אחריותך! צריך חינוך גדול לדבר הזה.

לאדם שילך בדרך הזו יהיו חיים מאושרים. הוא לא יגיע לעולם למצבו של הפרופסור המסכן שסיפרנו עליו. עלינו לקחת אחריות על הישיבה. זה הבית שלנו, זו המשפחה שלנו. ההנהגה בישיבה היא שכולנו מלמטה ועד למעלה משפחה אחת ואכפת לנו מכולם. זהו חלק מהותי מהתורה של בית המדרש הזה – לגדל אנשים שדבוקים בדרכו של אברהם אבינו. כך נגדל אנשים מאושרים.

כך ראוי לנהוג גם בבית. כאשר בחור מגיע לשבת ראוי שישאל את אימו במה הוא לעזור, ולא יברח מיד לחברים. אם רואים את אמא ושאר בני הבית מתרוצצים ומתכוננים לקראת השבת סוגרים את הגמרא ועוזרים בבית. זו התורה שקיבלתי מרבתי מהר סיני, "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"²². ככל שאדם שקוע יותר בעצמיות הפרטית שלו כך מתבטא בו יותר צד של רוחן של אומות העולם.

"עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶנָּה"

אם כן, עלינו לחזק בתוכנו את המידה הכללית של אכפתיות מהסובב, של יציאה מהאגוצנטריות שהעולם המערבי מחנך אותנו אליה. אם אברהם אבינו רץ מהאוהל בשביל שלשה ערבים ומוכן לעשות כל מה שעשה בשבילם, אנחנו יכולים ללמוד ממנו ולחנך את עצמנו לאורו. לא לחינם הקדישה התורה ספר שלם לצורך לימוד ממעשי האבות.

עליי לחנך את עצמי שאם אראה סיר עם צילנט אקח אחריות, אף אם איני תורן ולא נושא בשום תפקיד. זה החינוך שאני קיבלתי ממו"ר הרב הדרי בישיבה, בין היתר. זהו עניין שכיום כלל אינו מובן מאליו.

ברצוני שתחשבו ותדברו על כך. כדאי לנהל דיאלוג בנושא הזה של לקיחת אחריות. לברוח להודו לשנה זהו אינו פיתרון לאי יכולת ההחלטה בנוגע לעשייה בהמשך החיים. לברוח מחיי נישואין, מלקיחת אחריות, מלקיחת פיקוד או מלקיחת הנהגה ציבורית זה אינו פיתרון. זוהי הדרך של האליליות, השמה דגש רק על הפרט, כאומר: "רק אני קיים".

דברים אלו מאוד יסודיים. ככל שאדם יותר ישים לב לסיר של הצילנט כך הוא יהיה אדם יותר שלם – הוא 'יראה' את אשתו; 'יראה' את ילדיו; 'יראה' את תלמידיו; 'יראה' את העובדים במשרד המחשבים שלו. הוא יראה מצוקה של אחרים ויידע לעזור להם, גם אם אין זה תפקידו בכל זאת יהיה איכפת לו.

